

УДК 271.4(477.83/.86)-788.055.2"19
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.03.856>

СЕСТРА ВАРВАРА ШАПКА (1895—1942): ДУХОВНЕ ЛІДЕРСТВО, РЕЛІГІЙНО-ВИХОВНА ТА СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ГАЛИЧИНІ

с. Стефанія Наталія МАРКО
ORCID: 0000-0001-5007-7899

STD, доктор богослов'я,
доцентка кафедри богослов'я,
Український католицький університет,
вул. Іл. Свенціцького, 17, 79011, Львів, Україна,
e-mail: markons@ucu.edu.ua

Мета статті — на основі архівних документів висвітлити життєвий шлях, духовне лідерство та релігійно-суспільну діяльність с. Варвари Шапки (1895—1942), настоятельки Згромадження сестер святого Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії УГКЦ. Під її проводом згромадження зосередило свою діяльність на християнському вихованні дітей та молоді. *Хронологічні межі дослідження* — 1925—1942 рр. *Предмет дослідження* — внесок сестри Варвари в інституційний розвиток згромадження, що виявився у заснуванні 24 осередків на території Перемиської єпархії. Особливу увагу приділено її праці з організації захоронок (дитячих садків), які стали важливими осередками християнського виховання та збереження української національної ідентичності в умовах соціокультурних трансформацій Галичини першої половини ХХ ст. *Актуальність дослідження* зумовлена необхідністю поглибленого вивчення ролі жіночих чернечих спільнот у культурному та суспільному житті Галичини, а також недостатньою увагою до постаті сестри Варвари Шапки в історіографії.

Досліджено особливості її лідерського служіння, що ґрунтувалося на глибокому духовному житті та вмінні поєднувати адміністративну відповідальність із духовним проводом спільноти в умовах політичних обмежень міжвоєнної Польщі та викликів Другої світової війни. *Методологічною основою* дослідження є загальнонаукові принципи системності, наукової об'єктивності, що дало змогу здійснити аналіз досліджуваного питання, а також окремих його аспектів.

Ключові слова: с. Варвара Шапка, Згромадження сестер святого Йосифа, захоронки, релігійне виховання, духовне лідерство, суспільна діяльність, Галичина, УГКЦ.

Ms. Stefania Natalia MARKO
ORCID: 0000-0001-5007-7899
STD, Doctor of Theology,
Associate Professor, Department of Theology,
Ukrainian Catholic University,
17, Il. Svetsitsky Str., 79011, Lviv, Ukraine,
e-mail: markons@ucu.edu.ua

SISTER VARBARA SHAPKA (1895—1942):
SPIRITUAL LEADERSHIP, RELIGIOUS
EDUCATION AND SOCIAL ACTIVITIES
IN GALICIA

The purpose of the article is to highlight, based on archival documents, the life path, spiritual leadership and religious and social activities of Sr. Varvara Shapka (1895—1942), the abbess of the Congregation of the Sisters of St. Joseph the Betrothed of the Blessed Virgin Mary of the UGCC. Under her leadership, the congregation focused its activities on the Christian education of children and youth. *The chronological boundaries of the study* are 1925—1942.

The subject of the study is Sister Varvara's contribution to the institutional development of the congregation, which was manifested in the establishment of 24 centers on the territory of the Przemyśl diocese. Special attention is paid to her work on the organization of kindergartens, which became important centers of Christian education and the preservation of Ukrainian national identity in the conditions of socio-cultural transformations of Galicia in the first half of the 20th century.

The relevance of the study is due to the need for an in-depth study of the role of female monastic communities in the cultural and social life of Galicia, as well as insufficient attention to the figure of Sister Varvara Shapka in historiography.

The study explores the distinctive features of her leadership ministry, which was grounded in a profound spiritual life and an ability to combine administrative responsibility with the spiritual guidance of the community under the political restrictions of interwar Poland and the challenges of the Second World War. It concludes that the activities of Sister Varvara Shapka and the congregation under her leadership constituted a significant factor in the revitalization of parish life, the religious education of youth, and the strengthening of the moral foundations of the Ukrainian community.

The methodological basis of the study is the general scientific principles of systematicity and scientific objectivity, which made it possible to analyze the issue under study, as well as its individual aspects.

Keywords: Sister Varvara Shapka; Congregation of the Sisters of Saint Joseph; *zakhoronkas* (kindergartens); religious education; spiritual leadership; social activity; Galicia; Ukrainian Greek Catholic Church.

Вступ. Перша половина XX століття стала для Галичини періодом глибоких суспільно-політичних трансформацій, які супроводжувалися змінами в культурному, освітньому та релігійному житті населення. В умовах бездержавності, воєнних потрясінь і політичного тиску важливу роль у збереженні національної та релігійної ідентичності українців відіграла Українська Греко-Католицька Церква. Поряд із душпастирською діяльністю священників значний внесок у розвиток освітньо-виховної, благодійної та просвітницької праці здійснювали жіночі чернечі згромадження, які ставали осередками формування християнських цінностей та громадянської свідомості молодого покоління.

Одним із таких згромаджень було Згромадження сестер святого Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії, засноване наприкінці XIX ст. з метою служіння родині через християнське виховання дітей та молоді. Особливе місце в історії спільноти належить сестрі Варварі Шапці (1895—1942), яка впродовж багатьох років визначала напрями розвитку згромадження та сприяла поширенню його освітньо-виховної діяльності в Галичині. Завдяки її організаторським здібностям, духовному авторитету та вірності харизмі спільноти мережа осередків згромадження суттєво розширилася, охопивши численні міста і села регіону.

Постать сестри Варвари становить інтерес не лише для церковної історії, але й для дослідження соціокультурних процесів у Галичині першої половини XX ст. (іл. 1). Її діяльність пов'язана з функціонуванням захоронок, організацією релігійного виховання дітей, духовного проводу церковних братств і товариств, підтримкою місцевих громад, формуванням моральних засад молодого покоління та збереженням української культурної ідентичності в умовах зовнішнього політичного тиску. У цьому контексті жіноче чернецтво постає важливим чинником суспільного розвитку, а досвід с. Варвари дає змогу простежити взаємозв'язок між особистою духовністю, релігійним служінням і громадською активністю.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого вивчення ролі жіночих чернечих спільнот у культурному та суспільному житті Галичини, а також недостатньою увагою до постаті сестри Варвари Шапки в історіографії.

Першу публікацію, присвячену черниці, написав її духовний провідник, бельгійський редemptорист

о. Йосиф Схрейверс ЗНІ. Вона була опублікована французькою мовою в Лювені у 1949 р. під назвою *L'histoire merveilleuse de sœur Varvara*. У цій праці автор, використовуючи власні спостереження та щоденникові записи сестри Варвари, основну увагу приділив формування її чернечого покликання та аналізу духовного життя.

У 2020 р. була опублікована монографія «Харизма та життя Згромадження Святого Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії (1898—1990)» [1], у якій висвітлено роль сестри Варвари в розвитку згромадження. У 2025 р. вийшла друком стаття «Довіра до Бога як динамічна сила духовного життя с. Варвари Шапки» [2], де на основі праці о. Йосифа Схрейверса та архівних джерел окреслено основні етапи духовного зростання черниці. Водночас її релігійно-виховна та суспільна діяльність, а також внесок у розвиток мережі захоронок Згромадження сестер святого Йосифа ще не стали предметом окремого наукового дослідження.

Джерельну основу статті становлять документи державних архівів України та Польщі, а також матеріали Католицького архівного та дослідницького центру KADOC у Лювені (Бельгія). Особли-

Іл. 1. Сестра Варвара Шапка — настоятелька згромадження св. Йосифа ОПДМ 1925—1942 рр. Початок 1930-х років. З архіву Згромадження сестер св. Йосифа Обручника

ву цінність мають листи сестри Варвари, які дають змогу реконструювати її духовний світ і простежити вплив релігійних переконань на організацію освітньо-виховної та суспільної діяльності.

Мета статті полягає у висвітленні духовного літерства, релігійно-виховної та суспільної діяльності сестри Варвари Шапки (1895—1942) в контексті соціокультурного розвитку Галичини першої половини ХХ ст., а також у визначенні її внеску в становлення та розвиток Згромадження сестер святого Йосифа і формування християнських цінностей у середовищі української громади. Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

1. Проаналізувати основні етапи життя та формування духовної ідентичності сестри Варвари Шапки;
2. З'ясувати вплив особистої духовності та чернечої формації на її лідерське служіння в Згромадженні сестер святого Йосифа;
3. Дослідити діяльність сестри Варвари у сфері релігійного виховання дітей та молоді, зокрема через організацію та розвиток мережі захоронок;
4. Охарактеризувати її внесок у розбудову та інституційний розвиток Згромадження сестер святого Йосифа в Галичині;
5. Висвітлити суспільне значення діяльності черниці в контексті збереження релігійної та національної ідентичності українського населення міжвоєнної доби;
6. Проаналізувати особливості служіння сестри Варвари в умовах політичних переслідувань і воєнних викликів напередодні та в перші роки Другої світової війни;
7. Визначити значення її духовної та суспільної спадщини для подальшого розвитку Згромадження сестер святого Йосифа та церковного життя в Україні.

Основна частина. Чернече життя с. Варвари Шапки

Сестра Варвара (у світі — Катерина Шапка) народилася 3 липня 1895 р. у с. Сколошів Ярославського повіту Львівського воєводства. Була четвертою дитиною в родині Михайла та Розалії Шапків. Родина вирізнялася глибокою релігійністю, прищеплювала дітям віру в Бога, любов до молитви та християнських цінностей.

Духовний провідник черниці, о. Йосиф Схреверс ЗНІ, покликаючись на її спогади, зазначає, що у дванадцятирічному віці, під час молитви на природі, Катерина пережила духовний досвід покликання, почувши у своєму серці слова Христа: «Дитино, віддай Мені своє серце та полюби Мене понад усе» [3, с. 15]. Відтоді вона прийняла свідоме рішення присвятити своє життя Богові. Однак через обставини Першої світової війни та складну суспільно-політичну ситуацію реалізувати своє покликання змогла лише через кілька років.

7 квітня 1918 р. за згодою батьків і рекомендацією пароха засновник Згромадження сестер святого Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії в Цеблові о. Кирило Селецький прийняв Катерину до згромадження. Харизма Згромадження, згідно зі статутами, полягала в опіці над убогими дівчатами, заснуванні сиротинців, а також організації шкіл жіночого ремесла й господарства [4, арк. 15].

8 червня 1919 р. кандидатці udілено обличчя та надано чернече ім'я Варвара. 26 квітня 1920 р. перемиський єпископ Йосафат Коциловський офіційно затвердив устави Згромадження св. Йосифа Обручника. Під час виборів нової управи спільноти 14 вересня 1922 р. сестру Варвару Шапку обрано дорадницею настоятельки та економкою.

Черниця успішно поєднувала численні обов'язки, покладені на неї. Вона відвідувала доми сестер, брала активну участь в організації будівельних робіт та відкритті нових осідків. У своєму служінні виявляла зрілі лідерські якості, відповідальність за спільноту й турботу про її членів. Водночас сестра Варвара провадила інтенсивне духовне життя. Її особисті записи та спогади сучасників засвідчують глибокий духовний досвід, який суттєво впливав на характер її служіння та процес прийняття рішень [2, с. 176]. Вона вважала молитву основою богопосвяченого життя, вирізнялася радикальністю посвяти й охоче брала на себе найважчі обов'язки, вбачаючи в них засіб духовного зростання та аскетичного вдосконалення.

У лютому 1924 р. за порадою візитатора сестру Варвару призначено магістрою новіціату — форматоркою молодих черниць. У духовних науках вона пояснювала засади спільнотного життя, заохочувала до молитви та роздумів над Словом Божим. Центральне місце в її настановах займала тема Божої любові, найповніше об'явленої в особі та жертві Ісуса

Христа. Водночас вона наголошувала на необхідності гармонійного поєднання молитви, праці та відпочинку [4, с. 176].

Розвиток згромадження під час правління с. Варвари Шапки

У вересні 1925 р. с. Варвару Шапку обрано настоятелькою Згромадження св. Йосифа. На наступних виборчих капітулах вона незмінно здобувала більшість голосів і виконувала цю функцію до червня 1942 р. Ефективність її керівництва ґрунтувалася на відкритості до духовного розвитку, відповідальності за спільноту та вмінні цінувати співсестер і розвивати їхні здібності [4, с. 177].

Центральне місце в житті с. Варвари займав особистий зв'язок із Христом, що виявлявся у прагненні сповняти Божу волю. У листах вона неодноразово писала: «хочу у всіх сповнити Божу волю» [5, с. 2]. Духовним провідником настоятельки був о. Йосиф Схрейверс ЗНІ, а в адміністративних питаннях вона підпорядковувалася перемиському ординарієві Йосафатові Коциловському [1, с. 124]. Сестра Варвара поєднувала глибоке духовне життя з активним служінням і відповідальним керівництвом згромадженням. Головною метою її діяльності було служіння Богові через служіння рідному народові. Її особистий приклад сприяв зростанню кількості покликань до згромадження. Щонайменше раз на пів року вона відвідувала дома сестер, дбаючи про їхні духовні та матеріальні потреби. У своїх настановах наголошувала на вірності молитві, взаємопідтримці, любові до Бога та радісному служінні Йому [2, с. 184].

4 вересня 1927 р. с. Варвара разом із вісьмома співсестрами завершила педагогічний курс у Львові. 18 травня 1928 р. Загальні збори в Цеблові одноголосно ухвалили зміни до статуту Товариства, визначивши основним напрямом його діяльності ведення захоронок і дитячих садків [4, арк. 3]. З метою здобуття необхідної кваліфікації настоятелька скеровувала сестер на курси з організації та ведення захоронок і дитячих садків, які проводило товариство «Рідна школа» у Львові, Яворові та Перемишлі.

Варто зазначити, що від часу заснування йосифітки офіційно виступали перед державною владою як Товариство святого Йосифа, хоча фактично провадили чернечий спосіб життя. Лише листом від 5 червня 1937 р. владики Йосафат Коциловський повідомив обласний уряд у Львові про припинення діяль-

ності Товариства св. Йосифа та створення на його основі чернечого згромадження відповідно до вимог канонічного права і положень конкордату 1925 р. [4, арк. 50].

За час настоятельства с. Варвари (1925—1942) Згромадження сестер святого Йосифа мало лише один дім на теренах Львівської архієпархії — у Збоїсках поблизу Львова, тоді як основну діяльність розгортало в Перемиській єпархії. Це було зумовлено тим, що Згромадження єпархіального права безпосередньо підлягало місцевому єпархові, який не дозволяв відкривати нові дома за межами єпархії. За період настоятельства с. Варвари було засновано 24 дома Згромадження, розташовані на території Яворівського, Угнівського, Ярославського, Радимнянського, Рава-Руського, Любачівського, Височанського, Жовківського, Судово-Вишнянського, Куликівського, Старосільського, Белзького, Медицького, Варязького, Рудецького та Цесанівського деканатів Перемиської єпархії [1, с. 139—141]. Згруповано це виглядає так:

Деканат	Місцевість, у якій функціонував заснований осідок
Белзький	Себечів
Варязький	Варязь, Тудорковичі
Височанський	Висоцько-Вишне
Жовківський	Мокротин
Куликівський	Жовтанці
Любачівський	Любачів
Медицький	Стібно
Рава-Руський	Потелич
Радимнянський	Вишатичі, Журавиця, Заболотці, Радимно
Рудецький	Купновичі
Старосільський	Хирів
Судово-Вишнянський	Судова-Вишня
Угнівський	Хлівчани
Цесанівський	Диків Старий, Улазів
Яворівський	Мужиловичі, Чернилява, Яворів
Ярославський	Висоцько, Сурахів

Іл. 2. Сестри йосифітки серед дітей з захоронки у м. Яворові. Сестра Варвара Шапка — зліва. Початок 1930-х років. З архіву Згромадження сестер св. Йосифа Обручника

У 1941—1942 рр. настоятелька також здійснювала підготовку до відкриття домів у Куликові та Дев'ятирі, однак завершити цей процес судилося її наступниці — с. Ксенії Сороці [2, с. 180].

Здебільшого с. Варвара відкривала нові дома Згромадження за розпорядженням владики Йосафата Коциловського в тих місцевостях, де, за словами душпастирів, «конечною була праця монахинь». Йшлося насамперед про парафії, що перебували в складних душпастирських обставинах: там поширювалися баптистські спільноти, які відводили частину вірних від Церкви, або ж активно розбудовувалася мережа польських захоронок, діяльність яких нерідко сприяла полонізації місцевого населення та переходом на латинський обряд [2, с. 179].

Під проводом с. Варвари йосифітки розгорнули широку виховну та катехитичну діяльність, яка охоплювала ведення захоронок, навчання дітей і дорос-

лих основ християнської віри, опіку над хворими та працю з церковними братствами. Їхнє служіння поширювалося також на сусідні місцевості, де сестри організовували сезонні захоронки та готували молодь до прийняття Святих Таїнств. Скромний спосіб життя черниць сприяв зростанню довіри серед вірян і поживавленню парафіяльного життя. Кількість вихованців у захоронках зазвичай становила від 30 до 70 дітей [1, с. 144] (іл. 2).

У звіті з релігійно-морального стану вірних парохій Угнівського деканату за 1931 р. о. Йосиф Кошель зазначав: «Великою поміччю душпастирів суть сестри, що ведуть захоронки, муравлиною тихою працею зменшують зіпсуття — гріх та умертвленням, побожним життям дають добрий примір вірним» [6, с. 2]. У наступному році, подаючи звіт про працю захоронок в Угнівському деканаті, отець декан писав: «Незвичайно важну роль в парохії

становлять захоронки — се подібно як Церкви — джерела чистої католицької науки. Рухливі ревні сестри відіплають правди віри в серця дітвори і старших, рівно як душпастирі в Церкві. Крім того сестри опікуються хворими, ведуть церковні братства, вчать дівчат побожних пісень, вишивати — то єсть живим приміром побожного життя в чистоті і праці. Де є дім сестер, захоронка, там в церкві лад, порядок, там душпастир має велику поміч. Направду, в кожній більшій парафії конечна захоронка» [7, с. 625].

Сестри допомагали душпастирям у проводі церковних братств і товариств. У кожній парафії діяло Апостольство молитви, опіку над яким нерідко здійснювали черниці. Отець Віктор Жук, парох Жужеля та Цеблова, у звіті від 29 грудня 1933 р. зазначав, що Апостольство молитви в Цеблові переживає своєрідне відродження: до нього належало 129 дівчат і 198 жінок. Сестри св. Йосифа допомагали священникові в провадженні цієї спільноти [8, с. 535].

У Хлівчанах того ж року діяло Апостольство молитви, яке налічувало 286 членів, Братство Матері Божої Неустанної Помочі — 140 членів, а Товариство доброї смерті — 80 членів. Отець Йосиф Кошель зазначав, що сестри допомагають йому в проводі цих товариств: під час Великого посту кожної середи та п'ятниці провадять спів Хресної дороги в храмі, спільно читають «Місіонар» та інші релігійні видання з церковної бібліотеки, а також дбають про порядок і прикрашання церкви [9, с. 18].

У супровідному листі до звітів про стан і діяльність товариств в Угнівському деканаті отець-декан писав: «В кожній парохії, де нема сестер-монахинь, дається відчувати потреба правдивих ревнителів і ревнителей, котрі помагають би душпастиреві оживляти братство релігійними практиками, частими сходами, відповідно дібраними відчитами, розширенням доброї преси, представленнями, концертами і т. д.» [9, с. 19].

Наведені свідчення утворюють, що діяльність сестер виходила далеко за межі ведення захоронок. Вони були важливими співпрацівницями духовенства у сфері релігійної освіти, організації братств і підтримки парафіяльного життя, сприяючи активізації мирян та зміцненню релігійної ідентичності місцевих громад.

Організаційне провідництво с. Варвари в умовах суспільно-політичних обмежень

Діяльність йосифіток перебувала під наглядом місцевої влади, яка обмежувала розвиток українських виховних осередків через їхню участь у релігійному та національному вихованні дітей. Зокрема, ускладнювалося відкриття нових закладів, а також проведення збору коштів на їхнє утримання й будівництво. За таких умов заснування кожного нового дому вимагало значних організаційних зусиль і жертвовної праці сестер.

24 квітня 1935 року керівник Відділу суспільної політики Львівського воєводства скерував звернення до всіх повітових старостів щодо українських дошкільних навчальних закладів, у якому зазначав: «З досвіду минулих років відомо, що діти в тих осередках виховуються в українсько-націоналістичному дусі з підкресленням національної самобутності. Їх керівники підозрювані у співпраці з ОУН. З огляду на це прошу проводити постійний нагляд над даними закладами. У випадку, коли провідники осередків не заслуговуватимуть на довіру влади, прошу не надавати їм дозволу на ведення цих осередків» [10, арк. 10].

Для служіння в захоронках настоятелька скерувала найбільш здібних і відповідальних черниць, а у формаційному процесі особливу увагу приділяла духовній зрілості, витривалості та готовності до служіння. Кандидаткам, які не виявляли гнучкості та належної готовності до спільнотного життя чи виконання чернечих обов'язків, вона не рекомендувала складати довічні обіти [2, с. 183].

Представляючи згромадження в судових інстанціях, с. Варвара часто була змушена відстоювати його права в умовах міжвоєнної Польщі, де українські церковні та освітні інституції нерідко зазнавали адміністративних і правових обмежень. У справах, що стосувалися земельних суперечок, українська сторона не завжди могла розраховувати на неупереджене вирішення конфлікту, а судові рішення часто ухвалювалися не на її користь або ж затягувалися на роки. Ці труднощі с. Варвара сприймала у світлі Христових страждань, про що свідчить її лист до духівника від 12 березня 1939 р.: «Часто кличуть мене до суду до Львова і так маю нагоду пізнати як то Ісус терпів, як Єго невинно судили і відсилали від Пилата до Ірода» [11, с. 1].

Сестра Варвара та Згромадження в роки Другої світової війни

Черговим випробуванням для с. Варвари та згромадження стала Друга світова війна. Більшість домів опинилася під радянською окупацією, що спричинило значні матеріальні втрати та заборону виховної діяльності. Уже в жовтні 1939 р. більшовицька влада запровадила в Галичині перші радикальні зміни, метою яких було формування суспільства без Бога. Поширювалася антирелігійна пропаганда, а зі шкіл було вилучено викладання релігії. Люди, які обіймали вищі службові посади, через страх втрати роботи нерідко приховували свою християнську віру. Секуляризація державних шкіл та інших виховних закладів позбавила Церкву й чернечі спільноти матеріальної основи для здійснення педагогічної діяльності, зокрема в дитячих садках і захоронках, які провадили сестри [12, с. 30]. Настоятелька найбільше турбувалася не про майно, а про збереження віри та вірності покликанню серед сестер. У листі до духівника від 17 квітня 1940 р. вона просила молитися, «щоб ніхто не відрікся Ісуса Христа» [13, с. 1].

У листуванні 1941 р. с. Варвара наголошувала, що в умовах війни для неї важливішою за кількісний розвиток згромадження була духовна стійкість його членкинь. Сестри, які перебували на територіях під радянською окупацією, виявляли готовність терпіти за віру, а формація молодих черниць зосереджувалася на усвідомленні монашого покликання як «хресної дороги» [14, с. 1]. Попри переслідування, закриття домів і виселення сестер на територіях, окупованих радянською владою, згромадження продовжувало розвиватися на землях під німецькою окупацією. Цю впевненість с. Варвара висловила словами: «Ісусу ніщо не перешкоджає, світ робить своє, а Ісус своє» [14, с. 1].

У грудні 1941 р. стан здоров'я с. Варвари різко погіршився, однак лікарям тривалий час не вдавалося встановити правильний діагноз. Під час операції в травні 1942 р. було виявлено онкологічне захворювання на пізній стадії. Попри важку недугу, настоятелька зберігала внутрішній спокій та заохочувала сестер до вірності монашому покликанню. Спогади сучасниць свідчать, що с. Варвара сприймала хворобу в душі християнського уповання та єдності зі стражданнями Христа. Її життєвий шлях завершився 16 червня 1942 р. [2, с. 186]. Смерть сестри

стала відчутною втратою для згромадження, однак сформовані нею засади духовного життя, виховної праці та служіння Церкві продовжували визначати діяльність йосифіток у наступні десятиліття.

Висновки. Дослідження життєвого шляху та діяльності сестри Варвари Шапки дає змогу дійти висновку, що вона була визначною постаттю в історії Української Греко-Католицької Церкви, чие духовне лідерство стало визначальним для розвитку Згромадження сестер святого Йосифа у першій половині ХХ століття. Її керівництво, що тривало з 1925 по 1942 роки, відзначалося вмілим поєднанням глибокого молитовного життя, адміністративної відповідальності та непохитної довіри до Бога, що допомагало долати виклики міжвоєнного періоду та Другої світової війни.

Основними здобутками її діяльності стали:

Інституційний розвиток згромадження: Під її проводом було засновано 24 нові осередки, переважно на теренах Перемиської єпархії, що свідчить про високу ефективність її як організаторки.

Освітньо-виховна місія: Створення широкої мережі захоронок стало ключовим інструментом не лише релігійного виховання молоді, а й збереження української національної ідентичності в умовах соціокультурного тиску та спроб полонізації.

Соціальний вплив: Діяльність сестер під проводом с. Варвари сприяла активізації парафіяльного життя, зміцненню моральних засад громади та наданню допомоги священникам у провадженні церковних братств.

Попри поліцейський нагляд, судові переслідування та загрози радянської окупації, сестра Варвара зосереджувала увагу на духовній стійкості та вірності монашому покликанню, сприймаючи труднощі як «хресну дорогу». Її спадщина демонструє, що жіноче чернецтво в Галичині було потужним чинником суспільного розвитку, який через «муравлину тиху працю» забезпечував тяглість християнських цінностей у найскладніші часи. Таким чином, постать сестри Варвари Шапки постає як зразок жертвовного служіння Богові та рідному народові, чий досвід залишається актуальним для вивчення ролі релігійних спільнот у житті суспільства.

1. Марко С. *Харизма та життя Згромадження св. Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії 1898—*

- 1990 рр. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2020. 352 с.
2. Марко С. Довіра до Бога як динамічна сила духовного життя с. Варвари Шапки. *Наукові записки УКУ*, вип. 12. Львів, 2025. С. 169—188.
  3. Schrijvers J. L'histoire merveilleuse de soeur Varvara. Louvain, 1949. 200 s.
  4. ДАЛО. Ф. 1. Оп. 54. Спр. 3756. Справа про реєстрацію товариства опіки над незаможними дівчатами греко-католицького обряду імені святого Йосипа Обручника у Цєблові (1910—1947). Арк. 55.
  5. Лист с. Варвари до о. Й. Схрейверса з 18 вересня 1935 р. *KADOC, ANBPСAV 3.3.2.17.5.5.1*.
  6. Sprawozdania o religijno-moralnym stanie parafii za rok 1931. *APP, inw. ABGK, jedn. 4755*.
  7. Sprawozdania o religijno-moralnym stanie parafii za rok 1932. *APP, inw. ABGK, jedn. 4760*.
  8. Sprawy bractw i towarzystw cerkiewnych 1933. *APP, inw. ABGK, jedn. 4765*.
  9. Sprawozdania o religijno-moralnym stanie parafii za rok 1933. *APP, inw. ABGK, jedn. 4761*.
  10. ЦДІАЛ. Ф. 179. Оп. 5. Спр. 75.
  11. Лист с. Варвари до о. Й. Схрейверса з 12.03. 1939. *KADOC, ANBPСAV 3.3.2.17.5.5.1*.
  12. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950). Б. Боцюрків, пер. з англ. Н. Кочан. За ред. О. Турія. Львів, 2005. 268 с.
  13. Лист с. Варвари до о. Йосифа Схрейверса з 17 квітня 1940 р. *KADOC, ANBPСAV, 4.10.2.5*.
  14. Лист с. Варвари до о. Й. Схрейверса з 23 березня 1941 р. *KADOC, ANBPСAV 3.3.2.17.5.5.1*.
1990. Lviv: Publishing House of the Ukrainian Catholic University [in Ukrainian].
- Marko S. (2025). Trust in God as a dynamic force in the spiritual life of Sister Varvara Shapka. *Scientific Papers of UCU*, vol. 12. Lviv [in Ukrainian].
- Schrijvers J. (1949). The Marvelous Story of Sister Varvara. Louvain [in French].
- State Archives of Lviv Region (DALO), f. 1, op. 54, spr. 3756. File on the Registration of the Society for the Care of Poor Girls of the Greek Catholic Rite Named After Saint Joseph the Spouse in Tseblov (1910-1947)], (1910—1947), fol. 55 [in Ukrainian].
- Letter of Sr. Varvara to Fr. J. Schrijvers, September 18, 1935. *KADOC, ANBPСAV 3.3.2.17.5.5.1* [in Ukrainian].
- Reports on the religious and moral state of the parish for the year 1931. *APP, inventory ABGK, unit 4755* [in Polish].
- Reports on the religious and moral state of the parish for the year 1932. *APP, inventory ABGK, unit 4760* [in Polish].
- Matters of church brotherhoods and societies (1933). *APP, invent. ABGK, unit 4765* [in Polish].
- Reports on the religious and moral state of the parish for the year 1933. *APP, invent. ABGK, unit 4761* [in Polish].
- Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv (TsDI-AL). f. 179, op. 5. spr. 75 [in Ukrainian].
- Letter of Sr. Varvara to Fr. J. Schrijvers, March 12, 1939. *KADOC, ANBPСAV 3.3.2.17.5.5.1* [in Ukrainian].
- Botsyurkiv B. (2005). The Ukrainian Greek Catholic Church and the Soviet State (1939—1950). B. Botsyurkiv, trans. from English. N. Kochan. Edited by O. Turia. Lviv [in Ukrainian].
- Letter of Sr. Varvara to Fr. Yosyf Schrijvers, April 17, 1940. *KADOC, ANBPСAV 4.10.2.5* [in Ukrainian].
- Letter of Sr. Varvara to Fr. J. Schrijvers, March 23, 1941. *KADOC, ANBPСAV 3.3.2.17.5.5.1* [in Ukrainian].

REFERENCES

Marko S. (2020). Charisma and life of the Congregation of St. Joseph the Spouse of the Blessed Virgin Mary 1898—